

УДК 330.338

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-29>**Соколюк Г. О.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
адміністрування та готельно-ресторанної справи,
Хмельницький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2589-5376>

Sokoliuk Galyna

Khmelnytskyi National University

СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуалізовано проблему обґрунтованості структурних трансформацій промислового сектора економіки України. Зазначено, що глобальний ринок під впливом пандемії зазнав значних втрат від порушень ланцюжків створення споживчої цінності і це відкриває можливості входження до них вітчизняних підприємств. Для оцінки цих можливостей здійснили порівняльний структурно-динамічний аналіз діяльності промислових підприємств України в розрізі інвестиційних та інноваційних процесів і їх впливу на обсяги реалізації продукції, в тому числі – на експорт. Вказано на негативні тенденції у структурі й динаміці розвитку машинобудування. Підкреслено, що пріоритетами розвитку промислових підприємств мають бути інвестиції у розробки з достатнім ринковим потенціалом, які можуть скласти основу інноваційної монополії і сприяти входженню підприємства у глобальні ланцюжки створення цінності із вигідною переговорною позицією. У машинобудуванні це може забезпечити прискорення переходу підприємств у високотехнологічний сектор.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, інвестиції, інноваційна діяльність, споживча цінність, експортоспроможність продукції, структурні трансформації.

STRUCTURAL AND DYNAMIC ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE ECONOMY INDUSTRIAL SECTOR ENTERPRISES

The problem of substantiation of Ukraine economy industrial sector structural transformations has been actualized in the work. It has been noted that this sector enterprises in each country are the main producers of added value and filling the budget – if only they produce competitive products. The paper relied on the thesis that the products competitiveness is a reflection of its consumer value generated in the innovation activities process. As the global market under the pandemic influence has suffered significant losses from violations of consumer value chains, it has been made an assumption that domestic enterprises may enter them. To substantiate these, the structural and dynamic analysis of the industrial sector enterprises activities has been conducted, distinguishing among them machine-building as the basis for the reproduction of production systems of other industries. Attention has been focused on comparing the investment processes dynamics, the innovation activities results and products sales volumes, including exports. According to the results of the study, it has been concluded that there is an insufficient connection between the investment volumes to the machine-building sector and its innovation and technological renewal, which leads to the machine-building products competitiveness decrease in foreign markets. It has been marked a low part of investment in intangible assets and the software cost predominance in their structure, which indicates the priority of management processes digital transformation, rather than the creation of intellectual property. The consequence of this imbalance is the innovative products part in total sales decrease. It has been emphasized that the priorities in industrial enterprises investing development should be investing to the innovations implementation with sufficient market potential, which can form the basis of innovation monopoly and promote the enterprises's entry into global value chains with a favorable negotiating position. In machine-building sphere, these can accelerate the transition of enterprises to the high-tech sector, increasing the efficiency of structural transformations of the national economy.

Keywords: machine-building enterprises, investments, innovation activity, consumer value, product export capacity, structural transformations.

JEL classification: L16, L60, D20, D40.

Постановка проблеми. Промислові підприємства більшості розвинених країн сформували основу їх економічного зростання – випускаючи продукцію для задоволення споживчих потреб різних верств населення, конкуруючи між собою за прихильність споживачів шляхом виведення на ринок кращих способів задоволення цих потреб або розвитку нових. Ця конкуренція є постійним і сильним мотиватором до розвитку – технологічного, організаційного, соціального, компетентнісного та ін., змінюючи структуру ресурсних потреб і складу бізнес-процесів підприємства,

форми людської взаємодії в робочих групах і організаційної взаємодії у партнерських відносинах, методи й інструменти стимулювання продуктивності персоналу і збуту продукції, засоби і технології роботи з інформацією у функціональних сферах управління діяльністю підприємства та в процесах системної цифрової трансформації бізнесу, до яких спонукають виклики часу, зумовлені пандемією COVID-19.

Промислове виробництво у всьому світі під впливом пандемії COVID-19 зазнає величезних втрат – і не тільки від ускладнення логістики внаслідок розриву

ланцюжків створення споживчої цінності, а й від суттєвого зниження попиту на багато видів промислової продукції – як масового споживання, так і виробничого призначення. Найбільшою мірою це вдарило по машинобудівниках – адже саме їх продукція використовується для відтворення та інноваційного оновлення виробничих систем інших галузей переробної промисловості. Тому проблема збереження своєї здатності бути учасником ринку для машинобудівників України (які й до пандемії COVID-19 відчували значні труднощі із замовленням на свою продукцію) є надзвичайно актуальною. Її вирішення потребує, серед іншого, усебічного структурно-динамічного аналізу стану і результатів діяльності підприємств промислового сектора національної економіки, а також чинників, які їх зумовили і які можуть стати імперативами необхідних змін для забезпечення життєздатності і позитивної економічної динаміки вітчизняних підприємств в глобальному економічному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення життєздатності і сталої позитивної економічної динаміки (згідно концепції сталого розвитку) промислових підприємств в умовах глобальних ринкових викликів є предметом наукового пошуку багатьох дослідників. Зокрема, в Україні різні аспекти цієї проблеми досліджують Ю. Кіндзерський [1], Г. Михальченко [2], О. Кузьмін, Л. Ліпич і О. Мельник [3], В. Стадник, О. Головчук і Ю. Головчук [4], Л. Мельник [5], Р. Шерстюк [6], І. Шовкун [7], Л. Шинкарук, І. Бевз, І. Баранюк [8] та багато ін. В дослідженнях цих та інших науковців підкреслюється важливість вирішення проблеми стійкості (сталості) функціонування і для машинобудівних підприємств, функціонування яких забезпечує значну кількість робочих місць для працівників різної кваліфікації (тобто, вирішує низку соціальних проблем) і, зазвичай, не несе великого екологічного навантаження. Розробки науковців стосуються як структурної трансформації галузі в бік розвитку високотехнологічних виробництв (наприклад, у роботах [1; 3; 4]), так і локалізації в Україні складального виробництва провідних іноземних авто та інших виробників технічної продукції в межах виробничої спеціалізації [5; 7; 8]. Тим більше, що для цього можуть бути використані виробничі площі діючих підприємств, які припинили свою діяльність.

В обох випадках сценарії розвитку можуть бути реалізовані лише за наявності стратегічних інвесторів, готових вкладати кошти у технологічну модернізацію виробництва або створення абсолютно нових виробництв. І так само в обох випадках йдеться про інноваційний характер розвитку, який має позитивно впливати на рівень економічної стійкості і безпеки підприємства [9-10]. Водночас інноваційний розвиток потребує не тільки інвесторів, готових до ризику, а й найвищої інженерної кваліфікації і креативності персоналу, а значить – формування прийнятних умов для залучення відповідних фахівців. З огляду на активні міграційні процеси кваліфікованої робочої сили з України, можна стверджувати, що такі умови на вітчизняних підприємствах відсутні. Тому актуальними є дослідження, результати яких дають змогу оцінити напрями інвестування у промисловий сектор України через призму інноваційності результатів реалізації вкладених інвестицій.

Мета дослідження – здійснити структурно-динамічний аналіз розвитку підприємств промислового сектора економіки України через призму інноваційності результатів реалізації вкладених інвестицій співвідносно сукупності специфічних завдань, які необхідно вирішити для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних промислових бізнес-структур в умовах світової економічної кризи.

Виклад основних результатів дослідження. Для збереження сталого розвитку економіки України в умовах розгортання світової економічної кризи важливо не допустити подальшого деградування тих сфер економічної діяльності, які потенційно здатні забезпечити нарощування виробничо-економічного потенціалу країни. Це стосується, зокрема, підприємств переробної промисловості, специфіка діяльності яких дає змогу безпосередньо забезпечувати задоволення багатьох споживчих потреб і створювати додану вартість у значно більших обсягах, ніж підприємства, що функціонують як сировинні додатки міжнародних корпорацій.

Особливе місце у структурі переробної промисловості займають підприємства машинобудування – адже продукція саме цієї галузі формує технологічний імідж країни і визначає її конкурентоспроможність як учасника міжнародного розподілу праці і суб'єкта світового економічного простору. Завдяки розвитку машинобудування не тільки реалізуються завдання розширеного відтворення виробничого сектору, а й формується запит на кваліфіковані кадри і нові технології. І це стимулює розвиток науки і освіти, дає додатковий імпульс для прискорення темпів НТП, а відтак – актуалізує потребу структурної перебудови економіки.

На жаль, починаючи з кризи 2008-2009 років, сфера машинобудування в Україні характеризується переважно деградацією, що проявляється у зменшенні її внеску в загальні обсяги реалізації промислової продукції, а також – у зниженні її експортоспроможності (рис. 1, побудовано за [11; 12]).

Зрозуміло, що на формування негативних трендів у машинобудуванні вплинули події 2014-2015 років, коли було зруйновано фактично 20% промислового потенціалу України на тимчасово окупованих територіях – адже Донецька область забезпечувала значну частину обсягу товарного експорту (згідно офіційної статистики, у 2013 р. це було 19,6 % від усього обсягу експорту; у 2014 р., за загального зниження обсягів товарного експорту України до 86,5% від рівня 2013 р. частка експорту продукції підприємств Донецької області сягала 15,6 %; за січень-квітень 2020 р. – всього 8 %) [13]).

Тобто, негативні тенденції у загальній динаміці підприємств машинобудування України є доволі стійкими. Вони підкріплюються і низькою зацікавленістю стратегічних інвесторів, які остерігаються вкладати кошти у модернізацію їх виробничих систем. Підтвердженням цьому може служити аналіз структури інвестицій у економіку України з виділенням інвестицій в машинобудування (табл. 1, розраховано за даними [14; 15]).

Як видно із наведених даних, за загального зростання обсягу капітальних інвестицій в промисловий сектор економіки України майже втричі (темпи зростання 2019/2014 рр. склали 294,9%), у машинобудуванні за цей період темпи зростання склали 202,2%. При цьому загальні обсяги капітальних інвестицій в

національну економіку і, зокрема, в переробну промисловість, впродовж усього зазначеного періоду стабільно зростали, а в машинобудування в 2019 р. відчутно зменшилися – до 11,06 проти 11,96 млрд. грн у 2018 р. Це зумовило у 2019 р. різке зниження частки інвестицій у сферу машинобудування – до 4,4% із загального обсягу інвестицій проти попередніх років (де вона коливалась в межах 6-7%) та до 10,7% у структурі інвестування розвитку переробної промисловості (в попередні роки не опускалась нижче 13%, а в 2015 р. навіть склала 15,2%). Такі цифри вказують на відсутність зацікавленості ринку у розвитку галузі. І можна припустити, що зростання інтересу стратегічних інвес-

торів не відбудеться, якщо відновлення галузі здійснювати в тому її структурному форматі, який склався на сьогодні.

Це припущення можна підтвердити аналізом структури експорту продукції машинобудування України – адже вкладати інвестиції вигідно у ті підприємства, які випускають конкурентоспроможну продукцію (табл. 2).

Із наведених в табл. 2 даних видно, що в структурі експортних позицій частка високотехнологічного обладнання (літальні апарати, прилади та апарати) є дуже малою. І, незважаючи на деяке поліпшення у 2019 р. ця частка не перевищила значення 2014 р. (0,23%) і займає всього 0,18%. Від’ємна динаміка до

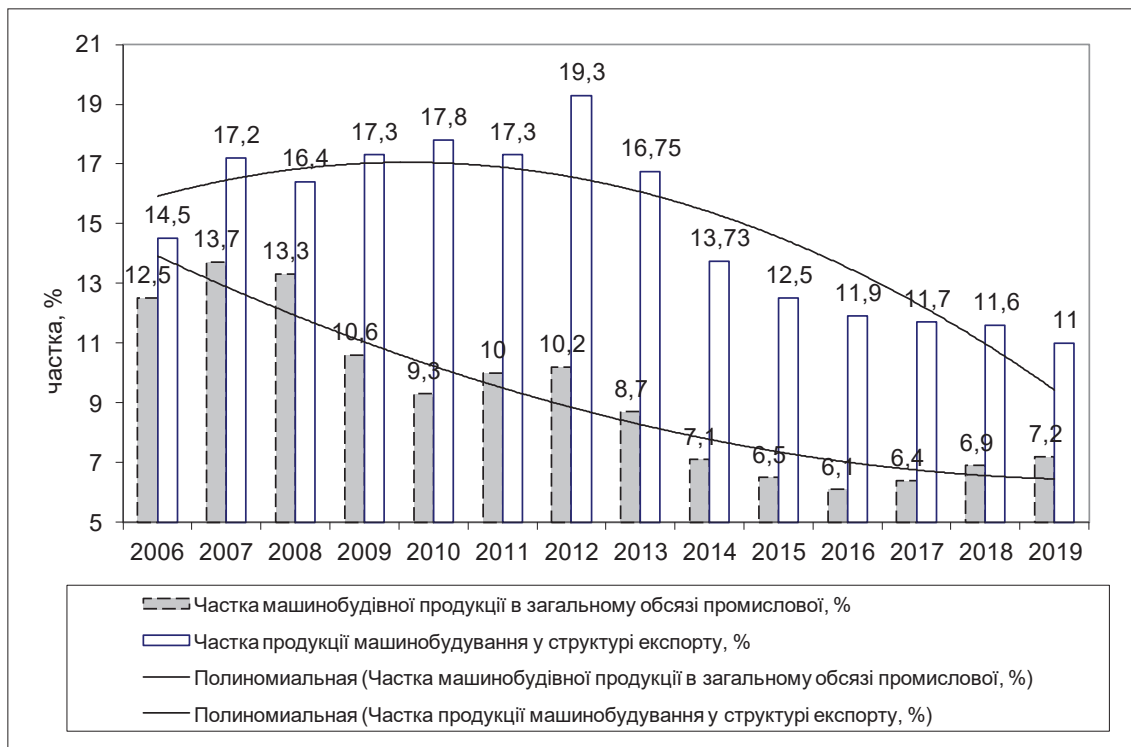

Рис. 1. Динаміка внеску машинобудування в загальні обсяги реалізації промислової продукції і товарний експорт України

Таблиця 1

Машинобудування у структурі інвестування розвитку промислового сектора економіки України

Показники	Значення показників за роками*						Зміни, %	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2014	2019-2014
Обсяг капітальних інвестицій в економіку загалом, млрд. грн	219,4	273,1	359,2	448,5	578,7	624,0	284,4	-
– в т.ч. в промисловість	86,2	87,7	117,8	143,3	199,9	254,2	294,9	-
– з них у промисловість переробну	41,0	41,3	55,0	70,4	88,9	103,6	252,7	-
– з них у машинобудування	5,5	6,3	7,2	9,8	12,0	11,1	202,2	-
Питома вага капітальних інвестицій в переробну промисловість із загального обсягу інвестицій, %	18,7	15,1	15,3	15,7	15,4	16,6	-	-2,1
Питома вага капітальних інвестицій в машинобудування в інвестиціях у промисловий сектор, %	6,3	7,2	6,1	6,8	6,0	4,4	-	-1,9
Питома вага капітальних інвестицій в машинобудування в інвестиціях у переробну промисловість, %	13,3	15,2	13,0	13,9	13,5	10,7	-	-2,6

* без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Севастополя і частини Донецької і Луганської областей

Таблиця 2

Структурні показники експорту продукції машинобудування

Товарні групи	Значення показників за роками*						Зміни, %	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/ 2014	2019- 2014
Обсяги експорту машинобудівної продукції, млрд. дол. США								
Всього,	7,36	4,78	4,35	5,05	5,47	5,52	75,0	-
з них:								
– машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	5,66	3,94	3,64	4,27	4,65	4,46	78,8	-
– засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1,47	0,68	0,56	0,63	0,67	0,88	59,9	-
– прилади та апарати оптичні, фотографічні	0,23	0,16	0,15	0,15	0,15	0,18	78,3	-
Структура експорту продукції машинобудування за товарними групами, %								
– машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	76,90	82,43	83,68	84,55	85,01	80,80	-	3,90
– засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	19,97	14,23	12,87	12,48	12,25	15,94	-	-4,03
– прилади та апарати оптичні, фотографічні	3,13	3,35	3,45	2,97	2,74	3,26	-	0,13

* без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Севастополя і частини Донецької та Луганської областей

2016 р. спостерігалась за усіма товарними групами, хоча впродовж останніх років ситуація дещо покращилась. Однак багато експортних позицій, за якими товари вітчизняних машинобудівників були конкурентоспроможними на ринках інших країн, Україна втратила. Зокрема, це стосується літакобудування, в якому КБ «Антонов» може конкурувати з провідними світовими виробниками, фактично припинило роботу над новими зразками продукції, а його виробничі потужності нині майже не затребувані – навіть на внутрішньому ринку. Як наслідок – провідні фахівці нині працюють у Китаї та інших країнах, розвиваючи їх літакобудування.

Для справедливості варто зазначити, що негативні тенденції у сфері експорту Україною машинобудівної продукції посилюються у зв'язку з економіко-політичним протистоянням у вітчизняному бізнес-просторі і реакцією на них Російської Федерації, агресивна політика якої наклала відбиток на рішення уряду України про подальшу співпрацю (яка у машинобудуванні була доволі потужною і плідною). І наразі перебіг цього протистояння засвідчує доволі малу ймовірність повернення до попереднього стану співпраці із РФ. Тому для вітчизняних машинобудівників збереження колишньої структури виробництва є ірраціональним – необхідно здійснювати навіть не технологічне оновлення діючого виробництва, а його радикальну трансформацію, в процесі якої пріоритетність має бути надана створенню високотехнологічних виробництв (п'ятого-шостого технологічних укладів), які б забезпечували випуск продукції з високою споживчою цінністю і високою доданою вартістю.

А за нинішнього стану фінансування науково-дослідної та інженерно-конструкторської діяльності в Україні очікувати на появу власних проривних інновацій покладатись на недоцільно. До того ж, незважаючи на очевидний і прямий зв'язок між якістю робочої сили і конкурентоспроможністю сучасних підприємств, вітчизняне бізнес-середовище досі не сформуло запит на цільову підготовку фахівців з компетенціями, потрібними для результативної винахідницької роботи.

Тому можливим проміжним етапом технологічної модернізації у машинобудуванні може бути створення

підприємств, що виступають учасниками міжнародного технологічного ланцюжка створення кінцевої високо-технологічної продукції. Або ж придбання ліцензії на виробництво такої продукції – хоча б для задоволення потреб внутрішнього ринку. В першому випадку необхідні власні розробки підприємств, які б зацікавили виробника кінцевої продукції – з технологічними чи витратними перевагами. В другому – кошти на придбання нематеріальних активів. І чим більшим може бути ринковий потенціал таких активів, тим вищою є їх вартість.

Однак в Україні структура інвестицій в активи містить дуже незначну частку інвестицій у активи нематеріальні (рис. 2, побудовано за [16]).

Як видно із графіка, деякі позитивні зрушення у співвідношенні матеріальних і нематеріальних активів у структурі інвестицій намітились лише в останні роки, хоча частка залишається катастрофічно малою. Наприклад, у 2019 р. вона склала всього 3,7% від загального обсягу капітальних інвестицій. З них близько половини (43,4%) – у програмне забезпечення. Проте варто зазначити, що нематеріальні активи складають нині інформаційну основу будь-якого бізнесу. Насамперед, вони дають змогу виробникам сформувати технологічну компоненту виробничих систем відповідно до міжнародних стандартів якості. Крім того, в умовах інформаційного перенасичення ринків вони дають змогу вірно позиціонувати продукт цільовим споживачам, тобто, виділити для них ті його характеристики, які максимізують його споживчу цінність серед ринкових аналогів.

Можна припустити, що низька частка інвестицій у НМА є наслідком властивого вітчизняному бізнесу нехтування правом інтелектуальної власності – адже для чого інвестувати кошти у придбання нематеріальних активів, якщо їх можна залучити безкоштовно, зважаючи на прогалини в законодавстві. Разом з тим, це може вказувати й на недостатнє розуміння власниками й керівниками промислових підприємств важливості цих активів для формування конкурентних переваг у довготривалій перспективі.

Крім того, переважання у структурі нематеріальних активів вартості програмного забезпечення, може вка-

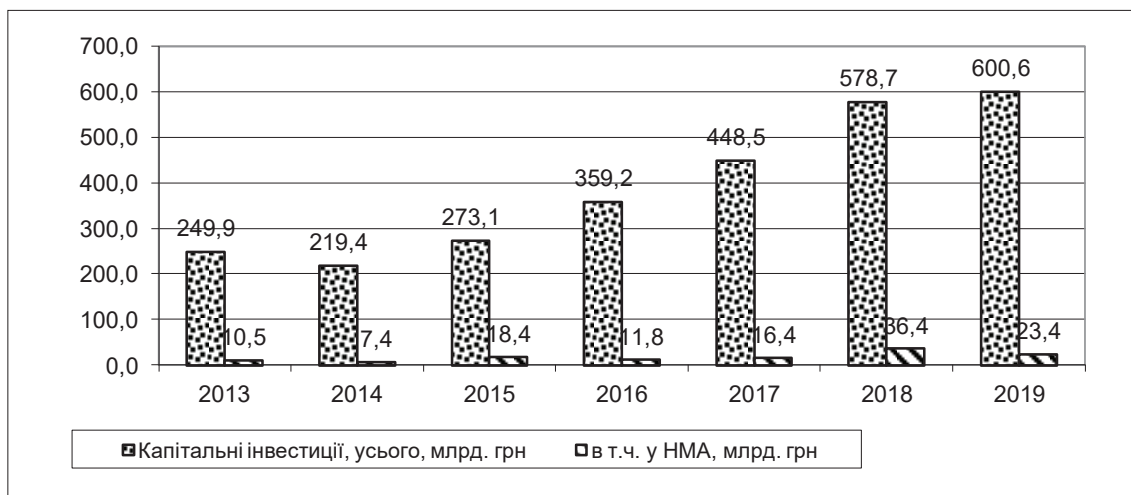

Рис. 2. Динаміка інвестування у нематеріальні активи в структурі капітальних інвестицій в економіку України

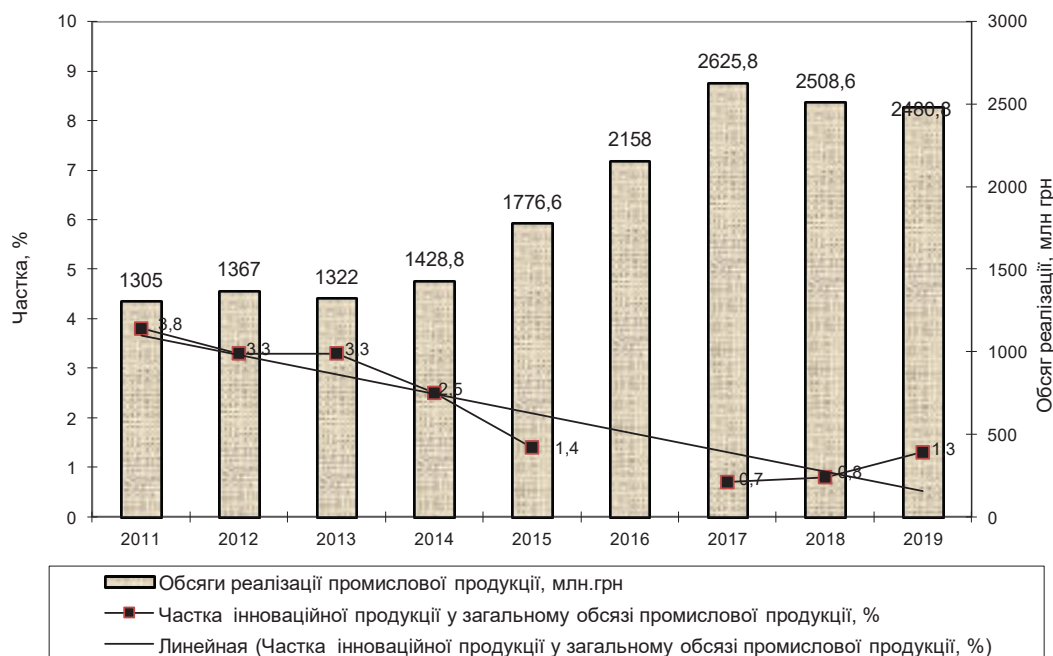

Рис. 3. Порівняльна динаміка результатів інноваційної діяльності та обсягів реалізації продукції промислових підприємств України

зувати на те, що менеджмент вітчизняних підприємств надає перевагу цифровій трансформації управлінських процесів, а не створенню власних розробок, які могли б стати об'єктами патентування і подальшого упровадження. Можна припустити, що саме наслідком цього дисбалансу є зниження частки інноваційної продукції у загальних обсягах реалізації продукції промислових підприємств України (рис. 3, побудований за [11; 17]; дані за 2016 рік відсутні).

Як видно із рисунку, впродовж багатьох років інноваційна діяльність не сприяла збільшенню частки інноваційної продукції у загальному обсязі реалізації підприємств промислового сектору. Навпаки, ця частка постійно зменшується – з 3,8 % у 2011 р. до 0,7 % у

2017 р. Лише впродовж 2018-2019 рр. ця частка почала дещо збільшуватися і в 2019 р. досягла 1,3%.

Це може свідчити про недостатньо високу результативність інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, серед яких і – машинобудівні. А також про те, що їх виробничі системи є застарілими, незважаючи на спроби часткової модернізації чи більш масштабного технологічного оновлення. І це свідчить про входження їх у так званий «технологічний пат» (за Г. Меншем [17]), коли інвестування у їх модернізацію не дає бажаного зростання продуктивності, оскільки ресурс даної технології вичерпався. І необхідне радикальне технологічне трансформування виробничої системи – аж до диверсифікації виробництва.

Для того, щоб бути конкурентоспроможними на світовому ринку, пріоритетним в розвитку промислових підприємств має бути вкладання коштів у реалізацію інновацій з достатнім ринковим потенціалом, які можуть скласти основу інноваційної монополії і сприяти входженню підприємства у глобальні ланцюжки створення цінності із вигідною переговорною позицією. До того ж, сучасні інформаційні технології дають значні переваги у створенні продуктивних інновацій, якщо їх професійно використовувати. Вони в режимі реального часу уможливають внесення коректив у споживчі характеристики продукції відповідно до вимог конкретних споживачів, індивідуалізуючи їх шляхом коригування окремих параметрів виробництва. За цих умов пропонується ринку продуктивні інновації машинобудівних підприємств (а це нові зразки техніки) дійсно будуть затребувані споживачами на ринку продукції виробничого призначення і можуть суттєво поліпшити технологічні параметри їх виробничих систем. Це має позитивно вплинути на здатність підприємств нарощувати обсяги виробництва конкурентоспроможної продукції, яку вони реалізують на ринку. Існує велика потреба такого трансформування, яке, на думку автора, має опиратися на поєднання концепцій цифрової трансформації та потенціалу організаційного різноманіття. Формування методологічних основ такої трансформації становитиме предмет наступних досліджень.

Висновки. Сталий розвиток національних соціально-економічних систем можливий лише на засадах комплексності, системності і структурної збалансованості, в тому числі – у розрізі секторів і сфер економічної діяльності, які мають в сукупності забезпечувати поступ соціального прогресу в країні і гармонізацію відносин її жителів із довкіллям. Взаємообумовленість цих процесів очевидна. І так само очевидним є те, що генерування ресурсів для вирішення соціально-екологічних проблем суспільств покладене на економічну складову, яка має бути здатною максимально адекватно задовольняти суспільні потреби в товарах і послугах, в тому числі – через участь у міждержавному обміні ними на взаємовигідних умовах. Втрата здатності більшості національних виробників до такої співпраці викидає країну на узбіччя загального прогресу. Для недопущення такого сценарію перебігу подій в Україні

необхідно розвивати її промисловий потенціал, причому в напрямі, який би підвищував його конкурентоспроможність і ефективність, в тому числі – давав змогу опиратися викликам перманентних світових економічних криз.

Промислові підприємства в кожній країні є основними продуцентами створення доданої вартості і наповнення бюджету – однак за умови, що вони виготовляють конкурентоспроможну продукцію. Наразі глобальний ринок під впливом пандемії зазнав значних втрат від порушень ланцюжків створення споживчої цінності, що створює сприятливі можливості для входження до них інших виробників, які можуть запропонувати аналогічні чи навіть кращі умови співпраці.

Для оцінки таких можливостей промислових підприємств України здійснили структурно-динамічний аналіз їх діяльності, виокремивши серед них машинобудівні як базові для відтворення виробничих систем інших галузей. При цьому зосередили увагу на зіставленні динаміки інвестиційних процесів, результатів інноваційної діяльності та обсягів реалізації промислової продукції, в тому числі – експортованої. За результатами дослідження зроблено висновки про недостатній зв'язок між обсягами інвестування у машинобудівний сектор та його інноваційно-технологічним оновленням, що зумовлює зниження конкурентоспроможності машинобудівної продукції на зовнішніх ринках.

Відзначено низьку частку інвестицій у нематеріальні активи та переважання у їх структурі вартості програмного забезпечення, що вказує на пріоритетність цифрової трансформації управлінських процесів, а не створення об'єктів інтелектуальної власності. Зазначено, що саме наслідком цього дисбалансу можна вважати зниження частки інноваційної продукції у загальних обсягах її реалізації. Підкреслено, що пріоритетами в інвестуванні розвитку промислових підприємств мають бути вкладання коштів у реалізацію інновацій з достатнім ринковим потенціалом, які можуть скласти основу інноваційної монополії і сприяти входженню підприємства у глобальні ланцюжки створення цінності із вигідною переговорною позицією. У машинобудуванні це може забезпечити прискорення переходу підприємств у високотехнологічний сектор, підвищуючи ефективність структурних трансформацій національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : монографія НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2013. 536 с.
2. Антисипативне управління машинобудівними підприємствами на засадах слабких сигналів : монографія / О.С. Кузьмін, Л.Г. Ліпич, О.Г. Мельник [та ін.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 224 с.
3. Михальченко Г.Г. Перспективи розвитку машинобудівних підприємств в умовах невизначеності. *Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 8. С. 530–534.
4. Стадник В.В., Головчук О.В., Головчук Ю.О. Стан і чинники економічної динаміки підприємств машинобудування України. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 140–148.
5. Мельник Л.М. Забезпечення сталого розвитку машинобудівних підприємств засобами управління бізнес-процесами: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2018. 365 с.
6. Шерстюк Р.П. Формування багатокомпонентної моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування промислового підприємства : монографія. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф». 2017. 432 с.
7. Шовкун І. Локалізація виробництва – світова практика та висновки для України. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 2. С. 31–56.
8. Шинкарук Л.В. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток / Л.В. Шинкарук, І.А. Бевз, І.В. Барановська та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарука. Київ, 2015. 304 с.
9. Подольчак Н.Ю., Блинда Ю.О. Інноваційний розвиток як елемент економічної безпеки підприємства. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2015. № 4 (20). С. 6–11. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>.

10. Стадник В.В., Соколюк Г.О., Йохна В.М. Економічна безпека: сутність, чинники та інструменти мінімізації ризиків в контексті сталого розвитку переробних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 7–11.
11. Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.07.2020).
12. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.07.2020).
13. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.07.2020).
14. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності у 2010-2019 pp. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.07.2020).
15. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2019 роки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.07.2020).
16. Капітальні інвестиції за видами активів. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.07.2020).
17. Mensch G. Das technologische Patt. Innovationen überwinden die Depression. Frankfurt am Main : Fischer–Taschenbuch–Verlag. 1977. 283 p.

References:

1. Kindzers'kyi Yu.V. (2013). *Promyslovist' Ukrayiny: stratehiya i polityka strukturno-tehnolohichnoyi modernizatsiyi* : monohrafiya [Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization: monograph] NAN Ukraine, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukraine». Kyiv, 536 p.
2. *Antysypatyvne upravlinnya mashynobudivnyimi pidpryyemstvamy na zasadakh slabkykh syhnaliv* : monohrafiya [Antisipative management of machine-building enterprises on the basis of weak signals: monograph] (2014) / O.Ye. Kuz'min, L.H. Lypych, O.H. Mel'nyk [ta in.]. Luts'k : Vezha-Druk, 224 p.
3. Mykhal'chenko H.H. (2015). Perspektivy rozvytku mashynobudivnykh pidpryyemstv v umovakh nevyznachenosti [Prospects for the development of machine-building enterprises in conditions of uncertainty]. *Visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu im. V.O. Sukhomlyns'koho*. Vol. 8, pp. 530–534.
4. Stadnyk V.V., Holovchuk O.V., Holovchuk Yu.O. (2017). Stan i chynnyky ekonomichnoyi dynamiky pidpryyemstv mashynobudivnykh Ukrayiny [Status and factors of Ukraine machine-building enterprises economic dynamics]. *Problemy ekonomiky*. no 2, pp. 140–148.
5. Mel'nyk L.M. (2018). *Zabezpechennya staloho rozvytku mashynobudivnykh pidpryyemstv zasobamy upravlinnya biznes-protsesamy: teoriya, metodolohiya, praktyka: monohrafiya* [Ensuring sustainable development of machine-building enterprises by means of business process management: theory, methodology, practice: monograph]. Ternopil', FOP Palyanytsya V.A., 365 p.
6. Sherstyuk R.P. (2017) *Formuvannya bahatokomponentnoyi modeli orhanizatsiyono mekhanizmu zabezpechennya stabil'noho funktsionuvannya promyslovoho pidpryyemstva: monohrafiya* [Formation of a multicomponent model of the organizational mechanism of ensuring stable functioning of an industrial enterprise: monograph]. Ternopil': TzOV «Terno-hraf», 432 p.
7. Shovkun I. (2017). Lokalizatsiya vyrobnytstva – svitova praktyka ta vysnovky dlya Ukrayiny [Localization of production – world practice and conclusions for Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannya*. no 2, pp. 31–56.
8. Shynkaruk L.V., Bevz I.A., Baranovs'ka I.V. (2015). *Strukturni transformatsiyi v ekonomitsi Ukrayiny: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyy rozvytok* [Structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development] / (eds. edited by corresponding member of National Academy of Sciences of Ukraine L. V. Shynkaruk). Kyiv, 304 p.
9. Podol'chak N.Yu., Blynda Yu.O. (2015). Innovatsiynyy rozvytok yak element ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Innovative development as an element of economic security of the enterprise]. *Ekonomika: realiyi chasu. Naukovyy zhurnal*. no 4 (20), pp. 6–11. Url: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>.
10. Stadnyk V.V., Sokoliuk G.O., Yohna V.M. (2019) *Ekonomichna bezpeka: sutnist', chynnyky ta instrumenty minimizatsiyi ryzkyv v konteksti staloho rozvytku pererobnykh pidpryyemstv*. [Economic security: essence, factors and tools of risk minimization in the context of sustainable development of processing enterprises] *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*. no 2, pp. 7–11.
11. *Obsyahy realizovanoi promyslovyi produktsiyi (tovariv, posluh) za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti* [Volumes of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 11.07.2020).
12. *Tovarna struktura zovnishn'oyi torhivli Ukrayiny* [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 11.07.2020)
13. *Rehional'ni obsyahy zovnishn'oyi torhivli tovaramy* [Regional volumes of foreign trade in goods]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 11.07.2020)
14. *Kapital'ni investytsiyi za vydamy promyslovyi diyal'nosti u 2010-2019 rr.* [Capital investments by types of industrial activity in 2010-2019]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 12.07.2017).
15. *Kapital'ni investytsiyi za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti za 2010-2019 roky* [Capital investments by types of economic activity for 2010-2019]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 12.07.2017).
16. *Kapital'ni investytsiyi za vydamy aktyviv* [Capital investments by types of assets]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (date of application 12.07.2017).
17. Mensch G. (1977). Das technologische Patt. Innovationen überwinden die Depression. Frankfurt am Main : Fischer–Taschenbuch–Verlag, 283 p.